

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen
alueellinen neuvolasuunnitelma

Hyväksytty 18.12.2023

Sisällys

Sisällys.....	1
JOHDANTO	1
TOIMINTAA OHJAAVAT PERIAATTEET	2
1.1 Keskeiset lait, asetukset ja suositukset	2
LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIPALVELUT	3
2.1. Yleistä.....	3
2.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin yksikön palvelut.....	3
2.3. Suun terveydenhuollon palvelut.....	4
ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINTA.....	5
3.1. Äitiysneuvola	6
3.2. Lastenneuvola	6
3.3. Määräaikaistarkastukset	6
3.4. Laaja terveystarkastus.....	7
3.5. Perhevalmennus.....	7
3.6. Kotikäynnit ja ryhmäneuvola.....	7
3.7. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen.....	8
3.8. Keskitetyn äitiysneuvolan lääkärinvastaanotto, perhesuunnittelu ja ehkäisyneuvola	9
LASTEN JA NUORTEN EHKÄISEVÄ SUUN TERVEYDENHUOLTO	9
4.1. Suun terveydenhuolto osana äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa	9
YHTEISTYÖ.....	10
5.1. Yhteistyö perhekeskusverkostossa	10
KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET	11
6.1. Yleistä.....	11
6.2 Neuvolatyön tasalaatuisuus, palveluiden yhdenvertaisuus, tarvelähtöisyys ja saatavuus.....	11
6.3 Terveiden edistäminen.....	12
6.4 Sujuva jatkuva yhteistyö	13
SEURANTA JA RAPORTOINTI.....	14
LÄHTEET	15
LIITTEET	15

JOHDANTO

Neuvolatoimintaa ohjaa valtioneuvoston asetus (338/2011) neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Neuvolatyö on keskeinen osa perusterveydenhuollon ehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Asetuksen mukaisten terveystarkastusten säännöllisyys ja jatkuvuus mahdollistavat raskaana olevan hyvinvoinnin, sikiön sekä lapsen kasvun ja kehityksen seurannan, sairauksien ja muiden riskitekijöiden varhaisen tunnistamisen sekä koko perheen hyvinvoinnin edistämisen. Terveysneuvonta ja ohjaus käynnistyvät tarkastuksissa ilmenneissä lapsen tai perheen tuen tarpeista. Tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain tuen tarpeet ja kohdentaa tukea sitä tarvitseville ja ehkäistä syrjäytymistä. Lasten ja koko perheen hyvinvoinnin edistäminen vaatii saumatonta terveyden- ja sosiaalihuollon moniammatillista yhteistyötä.

Terveydenhuoltolain 15§ mukaan hyvinvointialueen tulee laatia alueellinen neuvolasuunnitelma valtuustokausittain hyvinvointialueen vastuulla olevien neuvolapalvelujen toteuttamiseksi. Alueellinen neuvolasuunnitelma on hyvinvointialueen neuvolapalvelujen toimintaa kuvaava ja ohjaava asiakirja, joka hyväksytään hyvinvointialueen aluevaltuustossa valtuustokausittain ja tarkistetaan tarvittaessa. Lasten- ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuollon kokonaisuus sisältyy alueelliseen neuvolasuunnitelmaan. Neuvolasuunnitelman tarkoitus on toimia työvälineenä eri toimijoiden välisessä yhteistyössä. Tavoitteena on kehittää yhtenevät lasten ja nuorten hyvinvointipalvelut sekä luoda sujuva ja jatkuva yhteistyö eri toimijoiden kesken Päijät-Hämeen hyvinvointialueella. Asiakkaiden osallisuus, maantieteelliset etäisyydet sekä asiakaskunnan ja verkostojen eroavuudet tulee huomioida toiminnan kehittämisessä.

Neuvolatoiminnan tasalaatuisuuden ja palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja suunnitelmallisen kehittämisen ja valvonnan varmistamiseksi on tärkeää, että neuvolapalvelujen suunnittelu, arviointi ja seuranta on johdonmukaista, suunnitelmallista ja pohjautuu alueelliseen väestön tarpeisiin ja riittävään ajantasaiseen tietopohjaan. Alueellisessa neuvolasuunnitelmassa kuvataan yhteistyötä hyvinvointialueen ja kuntien kesken siltä osin, kuin se on tarkoituksenmukaista. Suunnitelmaan kirjataan neuvolapalveluiden kokonaistarve, käytettävissä ja tulevaisuudessa tarvittavat resurssit ja toiminnan alueelliset kehittämistarpeet sekä toimenpiteet näiden toteuttamiseksi.

Neuvolasuunnitelma linkittyy tiiviisti lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan, jonka läpileikkaavana toimintaperiaatteena on yhdenvertaisuus, kumppanuus ja oikea-aikaisuus. Neuvolasuunnitelma on laadittu yhteistyössä lasten parissa toimivien vastuuhenkilöiden kanssa.

Työryhmän jäsenet:

Luumi Asta, palveluesihenkilö, neuvolapalvelut

Niiranen Teija, tulosaluejohtaja, suun terveydenhuolto

Reponen Paula, ylilääkäri Terveystalo Julkiset palvelut Oy (Sysmä)

Salonen Päivi, apulaisylilääkäri, avosairaanhoito

Tiitinen Tarja, tulosityksiköpäällikkö, lääkinnällinen kuntoutus

Terävä Vilja, lastentautien erikoislääkäri, Harjun Terveys Oy

Viholainen Niina, tulosityksiköpäällikkö, lasten ja nuorten hyvinvointi

Virtanen Eija, palveluesihenkilö, neuvolapalvelut

Vähäkuopus Kati, verkostokoordinaattori, varhaiskasvatuksen edustaja

TOIMINTAA OHJAAVAT PERIAATTEET

1.1 Keskeiset lait, asetukset ja suositukset

Terveystenhuollon palveluista ja rakenteista säädetään terveydenhuoltolaissa (1326/2010) ja kansanterveyslaissa (66/1972). Terveystenhuoltolakiin on kirjattu velvoitteet neuvolatyön järjestämisestä ja sisällöstä. Lasten ja nuorten hyvinvointipalveluita ja niiden kehittämistä ohjaavat Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) erilaiset suositukset, oppaat ja seurantaraportit.

Lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen toimintaan liittyvät läheisesti lastensuojelulaki (417/2007) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Erityisesti neuvolanpalveluissa pyritään ehkäisemään lastensuojelutarpeen syntymistä. Sosiaalihuoltolain mukaisessa lasta koskevassa toiminnassa kiinnitetään erityistä huomioita siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja oikea- aikaiset ratkaisut ja tuki parhaiten turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä lapsen iän ja kehitystason mukaisen huolenpidon. Yhteistyö kuntien sivistyspalvelujen kanssa on tärkeää.

Varhaiskasvatuslaki velvoittaa kuntaa tekemään lapsen tarpeen mukaan yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Kun lapsi on varhaiskasvatuksessa, hän on varhaiskasvatuslain mukaan oikeutettu saamaan kehityksensä ja hyvinvointinsa tueksi sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja. Varhaiskasvatuksessa tehdään lakisääteistä yhteistyötä tarvittavien terveydenhuoltoa ja sosiaalipalveluja järjestävien tahojen kanssa (Opetushallitus 2023).

Opiskeluhollosta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013). Opiskeluholtoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko esiopetusyksikköä tukevana yhteisöllisenä opiskeluholtona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Esiopetuksessa oppilashuolto on kaikkien siinä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Yksilöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan mm. lapselle annettavia terveydenhuollon palveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina.

Uusi valvontalaki kokoaa yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon omavalvontaa koskevat säännökset ja vahvistaa palvelujärjestäjän omavalvontaa. Lain on määrä tulla voimaan vuoden 2024 alussa. Omavalvonta on laadun hallintaa, riskien hallintaa sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden varmistamista. Omavalvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon

hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Neuvolan osalta omavalvontasuunnitelma sisältyy lasten ja nuorten hyvinvoinnin tulostyöyksikön omavalvontasuunnitelmaan. Suunnitelma valmistuu vuoden 2023 loppuun mennessä.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIPALVELUT

2.1. Yleistä

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella on 17,94 % 0–17-vuotiaita koko väestöstä. Koko väestöstä 0–2-vuotiaita on 2,1 %, 3–6-vuotiaita on 3,7 %, 7 - 12 -vuotiaita on 6,4 %, 13 - 15 -vuotiaita on 3,3, % ja 16 - 17 -vuotiaita on 2,2, %. Vuonna 2022 Päijät-Hämeen sairaanhoitopiirin alueella syntyi 1397 (Heinola + Sysmä) lasta, joista 912 syntyi Lahdessa (Sotkanet.fi). Vuonna 2019 syntyi 1446 lasta. Syntyvyys on ollut laskusuuntainen 2010 –luvulla, esim. v. 2010 syntyi 2068 lasta.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue vastaa tällä hetkellä kymmenen kunnan, Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Iitin, Kärkölan, Lahden, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän perusterveydenhuollon palvelujen järjestämisestä. Neuvolapalveluiden lääkäripalvelut hoitaa Päijät-Hämeen hyvinvointialueen avosairaanhoito Heinolan, Hollolan, Asikkalan, Padasjoen ja Orimattilan osalta. Harjun terveys Oy järjestää Hartolan, Lahden, Iitin ja Kärkölan, sekä Terveystalo Oy Sysmän alueen neuvola- ja lääkäripalvelut. Harjun Terveys Oy:n ja Terveystalo Oy:n osalta on omat erilliset sopimukset ja palvelukuvaukset.

2.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin yksikön palvelut

Hyvinvointialue tuottaa neuvolapalvelut, arjen tuen palvelut, alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut, ja perheoikeudelliset palvelut osana lapsiperhepalveluiden tulosaluetta.

Äitiys- ja lastenneuvoloita on yhteensä 12. Lahden kaupunkialueen neuvolapalvelut on keskitetty Lahden perhekeskukseen. Muiden kuntien neuvolat sijaitsevat sote-keskuksien yhteydessä. Neuvolapalveluissa työskentelee 70 terveydenhoitajaa, palvelusihteeri sekä kaksi palveluesimiestä.

Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalveluissa toimii pikkulapsi-, alakouluikäisten- ja nuorisoi-ikäisten tiimit. Yksikössä työskentelee yhteensä 63 työntekijää: sairaanhoitajia, sosiaalityöntekijöitä, psykologeja, sosiaaliohjaajia, perhekuntoutusohjaajia, lääkäreitä, palvelusihteeri, -neuvoja ja –esihenkilö. Valtaosa työntekijöistä työskentelee Lahden perhekeskuksessa. Pikkulapsitiimit toimivat Lahden lisäksi Hollolassa, Orimattilassa ja Asikkalassa. Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut tukevat perheitä haastavissa elämäntilanteissa sekä lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä asioissa vauvan odotusajasta täysi-ikäisyyden kynnykselle saakka.

Arjen tuen palvelut tuottavat kotiin annettavina palveluina sosiaalihuoltolain 18a§ mukaista lapsiperheiden kotipalvelua ja sosiaalihuoltolain 6§ mukaisista ohjausta ja neuvontaa, jota toteutetaan perheohjauksena ja lähityönä. Arjen tuen toimitilat sijaitsevat Lahden ja Asikkalan perhekeskuksissa sekä Nastolan, Orimattilan ja Heinolan terveysasemilla. Lahden perhekeskuksessa sijaitsee kohtaamispaikka Perhetilku. Arjen tuen palveluissa työskentelee perheohjaajia, lähityöntekijöitä, sairaanhoitajia sekä lapsiperheiden kotipalvelun lähihoitajia, kolmen palveluesimiehen alaisuudessa.

Perheoikeudellisissa palveluissa tarjotaan apua lasta koskevien sopimusten ja selvitysten kanssa esimerkiksi vanhemmuuteen, lapsen huoltoon ja elatukseen liittyen. Perheoikeudellisista palveluista on mahdollista saada myös adoptioneuvontaa. Perheoikeudellisten palveluiden tapaamispaikassa voidaan järjestää lapsen ja vanhemman väliset tapaamiset tuettuna tai valvottuna taikka valvotuun vaihdoin, jos tuki tai valvonta on tarpeen lapsen edun kannalta perustelluista syistä. Perheoikeudellisten palveluiden yksikössä työskentelee lastenvalvojia, kanslisti, perheohjaaja, kodinhoitaja sekä lähihoitajia, johtavan lastenvalvojan alaisuudessa. Perheoikeudellisten palveluiden toimitilat sijaitsevat Lahden keskustassa Trion kiinteistössä.

Erityistyöntekijöiden työpanos saadaan lasten- ja nuorten hyvinvoinnin tulosityksikön lisäksi perhe- ja sosiaalipalvelujen eri tulosalueilta ja tulosityksikoista esimerkiksi perhesosiaalityön ja lastensuojelun tulosityksiköstä sekä terveyden ja sairaanhoidon toimialalta ja ikääntyneiden palvelut ja kuntoutuksen toimialalta.

2.3. Suun terveydenhuollon palvelut

Suun terveydenhuollosta vastaa terveys- ja sairaanhoidon toimialan suun terveydenhuollon tulosalue. Suun terveydenhuolto on osa sote-keskusten palveluvalikoimaa ja kaikissa kunnissa onkin oma hammashoitola. Yhteensä hammashoitoloita on 29. Lisäksi palveluja annetaan liikkuvilla yksiköillä. Kouluterveydenhuollon yhteydessä olevat hammashoitolat (12) antavat pääasiassa neuvolaikäisten ja koululaisten palveluja, mutta toimivat myös lähipalveluja antavina yksikköinä kaiken ikäisille. Lahden perhekeskuksessa on yksi suuhygienistin vastaanottohuone, jossa järjestetään suurin osa Lahden neuvolaikäisten palveluista. Hartolan, litin, Kärkölän ja Lahden alueen palvelut tuottaa Harjun Terveys Oy ja Sysmän palvelut Terveystalo Oy. Muiden kuntien palvelut tuotetaan hyvinvointialueen omana toimintana.

2.4. Lasten ja nuorten lääkinällinen kuntoutus

Lääkinällisellä kuntoutuksella tarkoitetaan niitä terveydenhuollon toimintamuotoja, joilla pyritään parantamaan ja ylläpitämään kuntoutujan toimintakykyä ja päivittäistä itsenäistä suoriutumista. Kuntoutus ja terapia edellyttää kuntoutus- tai terapiasuunnitelmaa, jossa on määritelty kuntoutuksen ja terapian tarve, tavoitteet ja sisältö.

Lasten ja nuorten lääkinällisestä kuntoutuksesta vastaa hyvinvointialueella ikääntyneiden palvelut ja kuntoutuksen toimialan kuntoutuksen tulosalue. Terveystalo Oy tuottaa Sysmän perustason kuntoutuspalvelut hyvinvointialueen kuntoutuksen järjestämisen perusteita noudattaen.

Hyvinvointialueen lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut pyritään järjestämään ensisijaisesti laajan palvelun sote-keskuksissa tai perhekeskuksissa omana toimintana. Lasten ja nuorten kuntoutus toimii yhteistyössä perheiden, neuvoloiden, kouluterveydenhuollon ja lasten erikoissairaanhoidon erikoisalojen kanssa kehittäen yhdessä lasten ja nuorten palveluita. Lasten ja nuorten kuntoutuksen tavoitteena on tarjota alueellisesti yhdenmukaiset ja laadukkaat lääkinnällisen kuntoutuksen palvelut koko hyvinvointialueella. Tavoitteena on integroida kuntoutus osaksi lapsen ja nuoren arkea. Kuntoutuksen asiantuntijat jalkautuvat tarvittaessa varhaiskasvatukseen ja kouluun.

Hyvinvointialueen Lasten ja nuorten kuntoutuksen palveluja ovat fysioterapia, toimintaterapia, puheterapia ja kommunikaatio-ohjaus, kuntoutusohjaus. Myös psykologin palveluita on saatavissa. Palveluita tarjotaan omana tuotantona perus- ja erikoistasolla. Kuntoutuksen keskitetystä asiakasohjauksesta ja puhelinpalvelusta saa neuvontaa, ohjausta sekä ajanvarauspalvelua. Lisäksi asiakasohjaus vastaa lasten ja nuorten fysio-, toiminta-, puheterapian sekä neuropsykologisen kuntoutuksen ostopalveluiden järjestämisestä. Tavoitteena on integroida kuntoutus osaksi lapsen ja nuoren arkea. Kuntoutusta järjestetään tarvittaessa ostopalveluina. Palvelut ovat lapsille maksuttomia. Lasten ja nuorten kuntoutukseen on laadittu lähettämisen ja terapian myöntämisen kriteerit. Prosessiin sisältyy arvio, neuvonta, ohjaus ja tarvittaessa terapiajakso.

Apuvälinekeskus vastaa lasten apuvälinepalveluista perus- ja erikoistasolla. Palveluun kuuluu apuvälinetarpeen arviointi yhdessä lapsen perheen ja lähitoimijoiden kanssa, apuvälineen luovutus, käytön ohjaus, huolto, kuljetus ja seuranta. Apuvälineasiantuntija voi tarvittaessa käydä lapsen toimintaympäristössä kuten päiväkodissa apuvälineen säätöä ja käytön ohjausta varten. Sysmän perustason apuvälinepalvelut on järjestetty erillisellä sopimuksella hyvinvointialueen alueellisen apuvälinekeskuksen ja Terveystalo Oy:n kanssa.

Vaativan lääkinnällisen kuntoutuksen osalta perhe ohjataan hakemaan Kelan kuntoutusta. Kuntoutussuunnitelman tällöin laatii asiakasta hoitava lääkäri yhdessä perheen ja muiden asiakkaan hoitoon ja kuntoutukseen osallistuvien tahojen kanssa.

ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLATOIMINTA

Äitiys- ja lastenneuvolat tarjoavat lapsille ja lapsiperheille universaaleja, ennaltaehkäiseviä palveluita asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Palvelut ovat käyttäjille maksuttomia. Neuvolatoiminnalle säädettynä tehtävänä on järjestää suositusten mukaiset terveystarkastukset. Toiminta rakentuu yksilöllisistä tapaamisista vastaanotoilla, kotikäynneistä ja verkostoyhteistyöstä, puhelinohjauksesta sekä ryhmätoiminnasta. Osassa neuvoloista pidetään avovastaanottoa ilman ajanvarausta, esimerkiksi erilaisiin kontrolli- ja rokotuskäynteihin liittyen.

Neuvolan asiakasohjaus vastaa koko hyvinvointialueen (pois lukien Sysmä) neuvolapalveluiden asiakkaiden yhteydenottoihin koskien ajanvarausta, ohjainta ja neuvontaa. Yhteydenottokanavina toimivat puhelinpalvelut, chat sekä sähköiset Kysy neuvoa –lomakkeet.

3.1. Äitiysneuvola

Äitiysneuvolatoiminnan tavoitteena on turvata odottavan äidin, syntyvän lapsen ja koko perheen paras mahdollinen terveys. Pyrkimyksenä on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäiseminen ja /tai niiden varhainen toteaminen ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaaminen. Äitiysneuvolassa valmennetaan tulevaa perhettä synnytykseen ja tuetaan varhaista vuorovaikutusta sekä kasvua vanhemmuuteen.

Ohjauksella ja neuvonnalla tuetaan perheen voimavaroja, vanhempien parisuhdetta sekä kannustetaan perhettä tekemään terveyttä edistäviä valintoja.

Vanhemmuuslain (775/2022) mukainen vanhemmuuden (isyiden ja äitiyden) tunnustaminen voidaan tehdä jo ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa, jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella. Terveystietojen toimittajat informoivat vanhempia asiasta ja täyttävä yhdessä vanhempien kanssa asianmukaiset lomakkeet, jotka lähetetään edelleen Digi- ja väestötietovirastoon.

3.2. Lastenneuvola

Lastenneuvolatoiminnan tavoitteena on edistää lasten sekä heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia. Lastenneuvolassa seurataan ja tuetaan lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua sekä kehitystä. Lisäksi tuetaan vanhemmuutta ja lapsen kehitysympäristön terveellisyyttä sekä turvallisuutta. Tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lasten ja vanhempien erityisen tuen tarpeet ja kohdentaa tukea sitä tarvitseville.

3.3. Määräaikaistarkastukset

Äitiysneuvolassa toteutettavat terveystarkastukset tehdään voimassa olevien suositusten ja Päijät- Hämeen keskussairaalan äitiyspoliklinikan erillisohjeiden mukaan. Normaalisti sujuvan raskauden aikana neuvolassa tarjotaan äidille/perheelle seitsemän terveydenhoitajan ja kaksi lääkärin suorittamaa tarkastusta sekä suuhygienistin tekemä suun terveydentilan selvittäminen ja hoidon tarpeen arviointi. Raskaudenaikaiset seulontatutkimukset (UÄ-tutkimukset) suoritetaan osana raskauden seurantaa yhteistyössä Päijät-Hämeen keskussairaalan kanssa.

Lastenneuvolassa lapsiperhe käy vähintään 15 kertaa määräaikaistarkastuksissa, joista viisi toteutuu lääkärin ja terveydenhoitajan yhteistyönä. Neuvolatarkastuksien aiheita ovat lapsen kasvun ja kehityksen seurannan lisäksi mm. turvallisuus kotona ja liikenteessä, lähisuhdeväkivalta, vanhempien voimavarat ja perheen sosiaalinen tukiverkosto.

Neuvolapalveluiden sisällöt on kuvattu erillisessä runko-ohjelmassa, joka sisältää myös kestävä kehityksen näkökulman. Terveystietojen NEUKO -tietokanta (THL vastaa sisällöstä) toimii käytännön työn tukena tarkastusten toteuttamisessa.

3.4. Laaja terveystarkastus

Laajassa terveystarkastuksessa sekä terveydenhoitaja että lääkäri tapaavat perheen. Yhdessä perheen kanssa käsitellään syntyvän lapsen, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Laajassa terveystarkastuksessa käytetään vanhempien haastattelun tukena erilaisia testattuja seulontamenetelmiä ja -lomakkeita, esimerkiksi Lasta odottavan perheen voimavaralomake, lähisuhdeväkivaltomake, EPDS-lomake (mieliala) sekä AUDIT C – lomake (vanhemman päihteiden käytön selvittämiseksi). Äitiysneuvolan seurannassa laaja terveystarkastus tehdään alkuraskauden aikana, jotta perheen tarvitsemia tukitoimia voidaan suunnitella ja käynnistää jo ennen vauvan syntymää.

Laajat terveystarkastukset lastenneuvolassa toteutetaan 4 ja 18 kuukauden ikäisenä sekä 4-vuotiaana. Terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat yhdessä perheen kanssa sekä tarvittaessa yhteistyössä muiden ammattihenkilöiden kanssa, lapsen terveyden lisäksi aina myös koko perheen hyvinvointia niiltä osin, kun selvittely on tarpeellista järjestettäessä lapsen hoitoa ja tukea. Neljävuotiaan laajaan terveystarkastukseen sisältyy vanhempien luvalla myös varhaiskasvatuksen hyvinvointiarvio.

Varhaiskasvatuksesta tai varhaiskasvatuspaikasta saadaan palautelomake ja tarkastuksesta laaditaan yhteenveto tiedoksi myös varhaiskasvatuspaikkaan.

3.5. Perhevalmennus

Perhevalmennus on osa neuvolatyötä. Valmennuksen tavoitteena on tiedon jakaminen ja odottavan perheen hyvinvoinnin tukeminen. Valmennuksen keskiössä on vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus. Valmennukseen sisältyy myös synnytykseen ja imetykseen liittyvä neuvonta sekä koko perheen hyvinvointia tukeva ohjaus.

Perhevalmennusta järjestetään neuvolan, suun terveydenhuollon, kuntouksen, erikoissairaanhoidon ja kolmannen sektorin toimijoiden moniammatillisena yhteistyönä. Perhevalmennusta voidaan järjestää myös esimerkiksi yksinodottaville tai maahanmuuttajataustaisille asiakkaille.

Perhevalmennusta toteutetaan pääsääntöisesti ryhmämuotoisena ensimmäistä lasta odottaville perheille. Perhevalmennus on joko läsnäolo-, etä- tai verkkovalmennusta sekä näiden yhdistelmää. Perhevalmennuksen aiheista keskustellaan myös yksilökäyntien yhteydessä.

3.6. Kotikäynnit ja ryhmäneuvola

Kotikäynnit ovat osa neuvolan asetuksen mukaista toimintaa. Varhainen Vuorovaikutus -kotikäynnillä ensisynnyttäjäperheisiin terveydenhoitaja tapaa perheen raskausaikana yhdessä esim. arjen tuen palvelujen työntekijän kanssa. Synnytyksen jälkeinen kotikäynti pyritään tekemään jokaisen vastasyntyneen kotiin. Kotikäyntejä tehdään myös erityisen tuen tarpeen perheisiin harkinnan mukaan.

Neuvolapalveluita voidaan toteuttaa myös ryhmäneuvolamuotoisesti esimerkiksi tietyn ikäkauden käynteinä ja erilaisina kehitystä tukevana ohjaus- ja neuvontakäynteinä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella toimivat osana neuvolarunkoa 6kk:n ikäisten lasten Perhepolku -ryhmäneuvolat.

3.7. Erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tuen järjestäminen

Terveystarkastuksissa pyritään tunnistamaan lapsen ja perheen erityisen tuen tarve mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja järjestämään tarpeenmukainen tuki yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Tarvittaessa perheelle järjestetään lisä- ja kotikäyntejä.

Terveystarkastukset ovat lapsille ja perheille vapaaehtoisia, mutta määräaikaisista terveystarkastuksista poisjäävien lasten ja perheiden tilanne ja mahdollinen tuen tarve tulee selvittää. Terveystarkastuksista poisjääviin perheisiin ollaan yhteydessä ja selvitetään lapsen/perheen tilannetta. Yhteydenotto kirjataan myös asiakkaan asiakirjoihin. Saadun selvityksen mukaan arvioidaan, onko lapsella tai perheellä erityispalvelujen tarvetta ja tarvittaessa järjestetään tuki mahdollisimman varhain.

Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelujen pikkulapsitiimi työskentelee lasta odottavien perheiden sekä neuvolaikäisten lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Painopiste on mahdollisimman varhaisessa tuessa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Raskaana olevien kanssa tiimin keskeisin tavoite on tukea varhaista vuorovaikutusta ja ennaltaehkäistä synnytyksen jälkeistä masennusta tai muita häiriöitä. Neuvolaikäisten vanhempien käyntien keskeisenä sisältönä ovat vanhemmuuden tukeminen sekä kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvän ohjaus. Käyntisiinä ovat myös vanhemman omaan hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvät keskustelut, joissa tulee aina huomioida lapsen näkökulma. Myös harvajaksoiset molempien vanhempien vastaanottokäynnit ovat mahdollisia.

Pikkulapsitiimin psykologit (tai ostopalvelopsykologit) tekevät myös neuvolaikäisten lasten kognitiivisia tutkimuksia ja lausuntoja sekä osallistuvat mahdollisten tukitoimien ja kuntoutuksen suunnitteluun. Tärkeä osa pikkulapsitiimin työtä ovat myös erilaiset yhteistyömuodot neuvolan, varhaiskasvatuksen, kuntoutuksen, lastensuojelun kanssa sekä konsultaatiotuen tarjoaminen muille lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille.

Lastensuojelulaki velvoittaa lasten ja perheiden kanssa toimivia viranomaisia tukemaan lapsen huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja tarjoamaan perheelle tarpeellista apua ja tukea riittävän varhain. Laki velvoittaa ammattihenkilöä salassapitosäännösten estämättä viipymättä tekemään lastensuojeluilmoituksen, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lastensuojelulaki 25 §). Ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä vanhemman kanssa sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisena yhteydenottona tuen tarpeen arvioimiseksi. Ammattihenkilö on velvollinen tekemään ennakollisen lastensuojeluilmoituksen, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntävä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia

välittömästi syntymänsä jälkeen (Lastensuojelulaki 25 § c). Ohjeistus kiireellisen lastensuojeluilmoituksen ja kiireettömän yhteydenoton tekemiseen on tehty ja käytössä.

3.8. Keskitetyn äitiysneuvolan lääkärinvastaanotto, perhesuunnittelu ja ehkäisyneuvola

Äitiysneuvolan keskitetyt lääkärinvastaanotot toimivat viidessä toimipisteessä; Hollolassa, Lahdessa (Nastola ja perhekeskus), Orimattilassa ja Asikkalassa, joiden lisäksi äitiysneuvolalääkärinvastaanotot ovat omissa neuvoloissa Heinolassa, Hartolassa ja Sysmässä.

Keskitetyssä äitiysneuvolassa täydennyskoulutuksen saaneet terveydenhoitajat tekevät normaalin synnytyksen jälkeiset jälkitarkastukset. Osassa keskitetyn äitiysneuvolan lääkärinvastaanoton toimipisteistä tarjotaan lähipalveluina myös ehkäisy- ja perhesuunnittelupalveluita.

LASTEN JA NUORTEN EHKÄISEVÄ SUUN TERVEYDENHUOLTO

4.1. Suun terveydenhuolto osana äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa

Suun terveydenhuollon tavoitteena osana äitiys- ja lastenneuvolatoimintaa on turvata perheelle ja lapselle suun, hampaiston ja leukojen kasvua, kehitystä ja terveyttä tukevat palvelut yhdessä muiden ammattilaisten kanssa. Valtioneuvoston asetuksen (338/2011) mukaiset määräaikaisten suun terveystarkastukset toteutetaan yhtenäisesti ja kattavasti kaikille lapsille ja perheille. Terveystarkastuksissa esille tulleiden tarpeiden pohjalta suunnitellaan yksilöllinen palvelukokonaisuus.

Ensimmäistä lasta odottavan perheen terveystarkastuksiin sisältyy asetuksen (338/2011) mukaan suun terveydentilan selvittäminen ja hoidon tarpeen arvioiminen. Suun terveydentilan selvittämisen ja hoidon tarpeen arvioi suun terveydenhuollon ammattilainen sen jälkeen, kun äitiysneuvolan terveydenhoitaja on ohjannut perheen suun terveydenhuoltoon. Ohjauksen yhteydessä terveydenhoitaja pyytää perheen täyttämään sähköisen lomakkeen, jonka avulla vanhemmat voivat miettiä omia suun terveydenhoito- ja ravintotottumuksiaan sekä listaamaan asioita, joista haluavat jutella suun terveydenhuollon ammattilaisen kanssa tulevalla käynnillä. Käynti on mahdollista toteuttaa etänä ja on maksuton. Tapaamisen tavoitteena on lisätä perheen kyvykkyyttä vaikuttaa syntyvän lapsen ja perheen suun terveyteen. Keskustelu pyritään kohdentamaan perheen kannalta oleellisiin asioihin. Tarvittaessa perheen jäsenet voidaan ohjata suuhygienistille terveystarkastukseen tai hammaslääkärille tutkimukseen ja hoitoon. Näistä käynneistä peritään aikuisilta voimassa olevat asiakasmaksut.

Lapsen syntymän jälkeen ennen kouluikää järjestetään kolme koko ikäluokan kattavaa suun terveystarkastusta. Nämä järjestetään 1–2, 3–4 ja 5–6-vuotiaille suun terveydenhuollon ammattilaisten toimesta. Tarkastuksissa selvitetään suun

terveydentila, kehitys, hoidon tarve ja tehdään tarvittaessa henkilökohtainen terveyssuunnitelma. Käynneillä hyödynnetään ennalta täytettäviä lomakkeita ja vahvuuslähtöistä ohjausta.

Koko ikäluokan kattavien suun terveystarkastusten lisäksi järjestetään yksilölliseen tarpeeseen perustuvia tapaamisia.

Suun terveydenhuollon ammattilaisten tekemien suun terveystarkastusten lisäksi lastenneuvolan terveydenhoitaja tekee 1–2-vuotiaalle suun terveydentilan arvion ja tarvittaessa useammin.

Lasten suun ja hampaiston terveyden pohja rakennetaan jo lapsen odotusaikana, jolloin perheiden tottumukset ja tavat kehittyvät. Erityisen tuen tarve suun ja hampaiston terveyden ylläpitämiseksi pyritään tunnistamaan varhaisessa vaiheessa. Perhekeskusten moniammatillinen työn kehittyminen edistää varhaista tunnistamista. Tulevaisuuden sotekeskushankkeessa on koulutettu suuhygienistejä ja muita suun hoidon ammattilaisia vahvuuslähtöiseen ohjaukseen. Ohjauksen avulla perheen kyvykyys terveyttä edistävien käytäntöjen vakiinnuttamiseen lisääntyy.

YHTEISTYÖ

5.1. Yhteistyö perhekeskusverkostossa

Lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen neuvolapalveluissa tehdään yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tärkeinä yhteistyötahoina ovat hyvinvointialueen eri toimintakokonaisuudet, erityisesti lapsiperheiden arjen tuen palvelut ja alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut, sekä muut perhe- ja sosiaalipalvelut ja terveyspalvelut. Tiivistä yhteistyötä tehdään myös erikoissairaanhoidon äitiyshuollon yksiköiden, kuntien sekä kuntien varhaiskasvatuksen, että kolmannen sektorin eri järjestöjen ja seurakunnan kanssa.

Yhteistyötä tehdään verkostoissa. Perhekeskustoiminta kokoaa verkostot yhteen. Perhekeskus voi olla fyysinen, verkostomainen tai sähköinen. Perhekeskus on minimissään neuvolapalvelujen, arjen tuen palvelujen ja varhaiskasvatuksen yhteistoimintaa. Lisäksi kuntoutus, suun terveydenhuolto, lapsiperheiden sosiaalityö ja alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut, sekä kuntien sivistystoimiala ovat kiinteä osa perhekeskustoimintaa. Esimerkkinä käytännön yhteistyöstä on monitoimijainen jalkautuminen kohtaamispaikkoihin.

Varhaiskasvatuksen kanssa tehtävä yhteistyö pitää sisällään mm. yhteiset sovitut käytännöt koskien 4-vuotiaiden laajoja terveystarkastuksia, osallistumisen yhteisölliseen ja yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon sekä nimetyt vastuuterveystarkastajat alueen varhaiskasvatusyksiköihin ja esiopetukseen. Varhaiskasvatuslain mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä osallistua lapsen tuen arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 15 d §)

Lasten kuntoutustyöryhmä (LAKU) on moniammatillinen asiantuntijatyöryhmä, jota voidaan konsultoida lapsen kuntoutuksen järjestämiseen liittyvissä asioissa, kuntoutussuunnitelman laadinnassa ja kuntoutuskäytännöistä. LAKU-työryhmässä suunnitellaan mahdollisia muita tukitoimia perheen arkeen. LAKU-työryhmän työskentely kohdistuu ensisijaisesti alle kouluikäisten lasten kuntoutusasioiden käsittelyyn, mutta se voi tarvittaessa käsitellä myös kouluikäisten lasten vaativia kuntoutusasioita. LAKU-työryhmän vakituisina jäseninä toimivat lääkäri, terveydenhoitaja, fysio-, puhe- ja toimintaterapeutti, psykologi, sosiaalityön, arjen tuen sekä varhaiskasvatuksen edustajat. Toimintaan voi osallistua myös asiakaskohtaisesti muita asiantuntijoita. Hyvinvointialueella on tavoitteena kehittää lasten

kuntoutustyöryhmän toimintaa asiakastyön tueksi lasten parissa työskenteleville ammattihenkilöille ja edistää monialaista yhteistyötä.

Erityistason palvelut, kuten lastenpsykiatria (sisältyy alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalveluiden pikkulapsitiimin toimintaan), vammaispalvelut sekä lastensuojelu ovat myös osa perhekeskus -toimintamallia.

KEHITTÄMISEN PAINOPISTEET

6.1. Yleistä

Neurolatyon tavoitteiden ja tulosten tulee löytyä lasten terveydestä, hyvinvoinnista ja tasapainoisesta kasvuympäristöstä. Nämä tulee nähdä laaja-alaisesti niin, että ne sisältävät mm. päihteitä käyttämättömyyden, mieleltään terveen sekä kasvua tukevan perheen. Erityisesti kehittämisen tarve kohdistuu siihen, miten neuvolat auttavat yksilöitä ja ryhmiä selviytymään elämän sokkeloissa. Neuvoloiden erityisenä vahvuutena ovat melkein koko väestöön ulottuva kattavuus.

Kehittämisessä huomioidaan erityisesti maakunnalliset HYTE-työn (hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyön) kärjet; mielen hyvinvointi, osallisuus ja yhteisöllisyys, arjen turvallisuus, sekä päihteettömyys ja terveelliset elintavat. HYTE-työn kärjet on huomioitu myös lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa vuosille 2022–2025, joka osaltaan ohjaa lasten, nuorten ja perheiden parissa tehtävää työtä. Kehittämistyötä ohjaa myös THL:n ulkoisen arvioinnin toimenpideohjelma.

6.2 Neurolatyon tasalaatuisuus, palveluiden yhdenvertaisuus, tarvelähtöisyys ja saatavuus

Suomessa syntyvyys on ollut jo pitkään laskussa. Tulevaisuudessa syntyvyyden lasku tulee luultavasti vielä kiihtymään, sillä lastensaanti-iässä olevat ikäluokat ovat pienenevä osuus väestössä. Päijät-Hämeen hyvinvointialueella syntyvyys on selkeästi ollut laskusuuntainen ja se näkyy tilastoissa. Yhtenä keskeisenä alueellisen neuvolasuunnitelman tavoitteena on neurolatyon arviointi ja uudelleen organisointi. Arviointi käsittää laskelmat nykytilasta, neuvolapalveluiden kokonaistarpeesta, käytettävissä olevista ja tulevaisuudessa tarvittavista resursseista, erityisen tuen järjestämisestä sekä toimenpide-ehdotukset uudelleen organisoinnista, resurssien kohdentamisesta, erityisen tuen järjestämisestä ja henkilöstön osaamisen varmistamisesta. Arvioinnin valmistuttua neuvolasuunnitelma päivitetään niiden tietojen osalta.

Päijät-Hämeen hyvinvointialue on mukana Nordic Healthcare Group Oy:n lasten ja perheiden palvelujen vertaiskehittämisessä (Lape BM), jonka tavoitteena on ymmärryksen lisääminen omasta toiminnasta, sekä tiedon jakaminen ja muilta oppiminen. Vertaiskehittäminen tuo yhteen sivistystoimen, sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimijat. Vertaiskehittämisen toiminnan mittareita ovat palveluun pääsy, asiakkaat, resurssit ja tehokkuus, palvelukäytännöt sekä taustaindikaattorit. Tavoitteena on ymmärryksen lisääminen palvelutuotannosta ja tarpeesta sekä tiedon jakaminen ja oppiminen yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Mittareiden pohjalta on mahdollista asettaa kehitystavoitteita suhteessa muihin ja tehdä säännöllistä toiminnan seuranta. Lasten- ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto on mukana Nordic Healthcaren Group Oy:n vertaiskehittämisessä, mutta ei Lape BM:n

kokonaisuudessa. Tavoitteena on selvittää, voidaanko Lape BM ja lasten ja nuorten ehkäisevän suun terveydenhuollon vertaiskehittämisen tietoja yhdistää ja sen avulla saada yhteisiä mittareita ja tehdä säännöllistä toiminnan seurantaa.

Asiakaspalvelun joustavuutta on vahvistettu mm. neuvolapalveluiden asiakasohjauksen keskitetyllä toiminnalla. Sähköisten yhteydenottojen mahdollisuuksia palveluissa on lisätty, mm. sähköiset lomakkeet ja neuvolan Chat-palvelu, johon on lisänä tulossa myös ehkäisyneuvolan ja seksuaalineuvonnan palvelut. Sähköisen ajanvarauksen kautta on mahdollista varata ajat lastenneuvolan 1-, 2-, 3-, 5- ja 6 –vuotistarkastuksiin sekä ehkäisyneuvolan palveluihin. Digi – vastaanottojen käyttöönotolla esim. gestatiiodiabetikoiden kohdalla halutaan parantaa palvelun oikea-aikaisuutta ja saavutettavuutta. Palvelujen Internet-sivujen kehittäminen ja päivittäminen on jatkuvaa toimintaa.

Sähköistä perhekeskusta valmistellaan ja tavoitteena on, että Omaperhe.fi avautuu tammikuussa 2024 hyvinvointialueen omien lapsiperheille suunnattujen palvelujen osalta. Sähköisestä perhekeskuksesta on tulevaisuudessa löydettävissä keskitetysti tietoja, ohjeita, linkkejä lasten ja perheiden palveluista erilaisissa arjen tilanteissa ja ryhmiteltynä lapsen eri ikäkausiin.

6.3 Terveysten edistäminen

Neuvolassa toteutetaan kansallista rokotusohjelmaa. Rokotusten ansiosta monet taudit, niiden jälkitaudit ja komplikaatiot ovat käyneet hyvin harvinaisiksi tai hävinneet maastamme kokonaan. Rokotusten kattavuus on Suomessa hyvä, mutta Päijät-Hämeen hyvinvointialueella osin kansallista tasoa huonompi. Rokotuskattavuuden ja -myönteisyyden parantaminen on haaste alueella.

Lasten ylipaino ja lihavuus ovat maailmanlaajuinen terveysongelma. Viitteitä ylipainoisuuteen alkaa näkyä jo neuvolaikäisillä. Myös moni vanhempi kaipaa ohjausta ja apua siihen, miten lapsen ylipainoon tulisi suhtautua. Sydäntautiliiton Neuvokas perhe -elintapaohjaustoimintamalli on käytössä neuvoloissa.

Liikuttava seikkailu – ryhmätoimintamalli tarjoaa 6–10-vuotiaille lapsille liikkumisen iloa, vanhemmille vertaistukea ja ohjausta arkisiin tilanteisiin. Sydänliitto ja Haaga– Helian liikunnanohjaaja–opiskelijat ovat mukana toiminnassa. Terveystenhoitajat kutsuvat ryhmään perheitä, joilla on haasteita lapsen painon hallinnassa tai jos he kokevat perheen hyötyvän elintapojen pohtimisesta. Terveystenhoitajat ohjaavat ryhmiä, mukana ovat myös ravitsemusterapeutti ja psykologi. Ryhmiä toteutetaan kouluterveydenhuollon kanssa yhteistyössä.

Alueelliset liikuntaneuvojat ovat kouluttaneet neuvolan henkilöstöä liikunnan terveysvaikutuksista. Äitiysneuvolassa kannustetaan äitejä liikkumaan raskauden aikana ja synnytyksen jälkeen äidin kunnon ylläpitämiseksi. Aktiivinen liikkuminen omaksutaan jo lapsuudessa, mikä on tärkeää lapsen kehityksen kannalta.

Ennaltaehkäisevän suun terveydenhuollon tavoitteena on turvata lapselle hyvä suun terveys. Hammas- ja suusairauksien toteamisen viivästyminen voi heikentää hoidon tulosta ja lisätä sairauden uusiutumisen riskiä. Ennakoivat ikäryhmittäin

toteutetut suun terveystarkastukset ja suun terveyttä edistävät toimintatavat kodeissa ja varhaiskasvatuksessa edistävät tätä tavoitetta.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueella tehtiin vuonna 2022 ulkoinen arviointi nuorten mielenterveyspalveluista. Ulkoisen arvioinnin toimenpide-ehdotusten pohjalta laadittiin toimenpideohjelma vuosille 2023–2025. Toimenpideohjelma laajeni käsittämään kaikki alaikäisten mielenterveyspalvelut. Kehittämisen tavoitteena on selkiyttää alaikäisten mielenterveysongelmien hoidon porrastusta sekä päivittää ja laatia hoito- ja palveluketjuja. Kehittämissuunnitelmaan nivoutuu Terapiat etulinjaan -hankkeen pikkulasten (0–5-vuotiaat) ohjattu omahoito -ohjelma, jossa ammattilainen tukee vanhempaa Mielenterveystalo.fi palvelun omahoito-ohjelman läpikäymisessä. Pikkulasten ohjatussa omahoidossa aiheina ovat vuorovaikutus, syöminen, uni ja haastava käytös. Lastenneuvolan terveydenhoitajien ja Arjen tuen palveluiden perheohjaajien koulutus ja ohjelman pilotointi alkaa syksyllä 2023. Lisäksi Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeessa valmistellaan neuropsykiatrasta tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palvelupolkua.

Seksuaaliterveyden edistäminen on osa neuvolaterveydenhoitajan työtä. Seksuaaliterveyden osaamista on vahvistettu kouluttamalla neuvolapalveluihin seksuaalineuvojia. Tavoitteena on tuottaa seksuaalineuvojan palveluita neuvolan asiakkaille.

Savuttoman raskauden tukemiseksi kehitetään oma toimintamalli. Toimintamallin pilotointi käynnistyy syyskuussa 2023.

Päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palvelukokonaisuutta kehitetään monitoimijaisessa ETU-hankkeessa.

6.4 Sujuva jatkuva yhteistyö

Monialaiseen yhteistyöhön tulisi suunnata jo varhaisessa vaiheessa, jotta lapsen ja perheen tilanteeseen päästään vaikuttamaan kevyillä palveluilla. Esiin on noussut tarve löytää työpari tai monialainen tiimi jo varhaisemman vaiheen työskentelyssä. Henkilöstö tunnistaa asiakastilanteissa monialaisen tuen tarpeita. Tulevaisuuden sote-keskus -hankkeessa kehitetään yhteistyössä lasten ja nuorten hyvinvointipalveluiden kanssa perhekeskuksen monialaisen tuen mallia. Kehittämistyön taustalla on systeemisyys. Systeemisessä toimintamallissa keskeistä on moniammatillinen tiimityö ja perheen osallisuus. Tavoitteena on työntekijöiden osaamisen ja monitoimijuuden vahvistuminen sekä työhyvinvoinnin lisääminen. Neuvolapalvelut ovat kehittämistyössä mukana ja pilotti on käynnistynyt elokuussa 2023. Pilotissa on mukana myös varhaiskasvatus. Lisäksi systeemisyyskoulutuksista ollaan laatimassa suunnitelmaa syksyn 2023 aikana. Tavoitteena on kouluttaa myös neuvolan henkilöstöä ja yhteistyökumppaneita.

Perhekeskuksen moniammatillinen työn kehittyminen edistää varhaista tunnistamista. Tavoitteena on tehostaa erityisen tuen tarpeessa olevien perheiden tunnistamista mm. lisäämällä yhteistyötä suun terveydenhuollon kanssa. Erityisen tuen tarve suun ja hampaiston terveyden ylläpitämiseksi pyritään tunnistamaan varhaisessa vaiheessa. Toimenpiteenä on yhteistyön tiivistäminen ja prosessikuvauksen laatiminen yhdessä suun terveydenhuollon kanssa.

Neuvolan merkittävä yhteistyökumppani on varhaiskasvatus. Yhteisenä tavoitteena on matalan kynnyksen yhteydenotto. Toimenpiteenä on neuvolan ajantasaiset, päivitetyt yhteystietolistat ja vastuuterveystarkastajien nimeäminen yksiköittäin. Nelivuotiaan laajaan terveystarkastukseen liittyvästä tiedon kulusta varhaiskasvatuksesta neuvolaan ja takaisin varhaiskasvatukseen huolehditaan. Toimenpiteenä on prosessin tarkastelu kerran vuodessa ja lomakkeen päivittäminen tarvittaessa.

Neurolasuunnitelman työryhmä kokoontuu jatkossa säännöllisesti ja huolehtii siitä, että neurolasuunnitelmaan asetettuja tavoitteet etenevät suunnitelmallisesti ja neurolasuunnitelmaan päivitetään tarpeen mukaan. Työryhmän työskentelyllä vahvistetaan verkostomaista yhteensovittavaa johtamista.

SEURANTA JA RAPORTOINTI

Neurolasuunnitelman toteutumista seurataan mm. erilaisten mittarien (asiakas-, käynti- ja kotikäyntimäärät, terveystarkastusten toteutuminen, monialaisen asiantuntijaryhmän tapaaminen/ alueellinen neurolasuunnitelman työryhmä, erityisen tuen tarpeen käynnit ja tarkastuksista poistuvien osuus) avulla. Palvelutuotannon laatuun ja vaikuttavuuteen liittyviä säännöllisesti seurattavia mittareita kehitetään. Raportointia kehitetään niin, että suun terveydenhuollon terveystarkastukset saadaan samalle raportille kuin muutkin neuvolan tarkastukset sekä selvitetään vertaiskehittämisen data -tietojen yhdistämisen mahdollisuuksia.

Asiakastytytyväisyyskyselyjen perusteella kehitetään palveluja ja laaditaan toiminnan tavoitteita. Hyvinvointikertomukseen liittyvien hyvinvointi-indikaattoreiden tulosten perusteella kehitetään myös toimintaa ja paneudutaan ongelmakohtiin yhteistyötahojen kanssa.

Suunnitelman toimenpiteiden toteutumisesta raportoidaan normaalin talouden ja toiminnan raportoinnin yhteydessä osavuosikatsauksissa ja tilinpäätöksessä aluehallituksen ja aluevaltuuston lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnalle. Suunnitelmaa tarkistetaan tarvittaessa. Raportoinnista ja toimenpiteiden toteutumisesta vastaa lasten- ja nuorten hyvinvoinnin tulosyksikköpäällikkö, neuvolapalvelujen palveluesimiehet ja alueellisen neurolasuunnitelman valmistellut työryhmä.

LÄHTEET

Lastensuojelulaki 2007/417 [Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

Opetushallituksen tukimateriaali neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöstä, Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö | Opetushallitus (oph.fi)

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Terveysihuoltolaki 2010/1326. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveysuojelulaki 763/1994. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940763>

Työterveyshuoltolaki 1383/2001. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2001/20011383>

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. 338/2011. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. [Varhaiskasvatuslaki 540/2018 - Ajantasainen lainsäädäntö -](#)

[FINLEX®](#)

LIITTEET

Liite 1 Alueellinen neuvolasuunnitelma dia

Alueellinen neuvolasuunnitelma

Toimintaa kuvaava ja ohjaava asiakirja
Työväline eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön

Lainsäädäntö,
asetukset ja suositukset

Hytekärjet: osallisuus,
mielen hyvinvointi, arjen
turvallisuus, terveet
elintavat

Väestön tarpeet
Ajantasainen tietopohja

Maantieteelliset
etäisyydet

Asiakaskunnan ja
verkostojen
eroavaisuudet

Käytettävissä olevat ja
tulevaisuudessa
tarvittavat resurssit

Perhekeskustoiminta-
malli
Omavalvontasuunnitelma

Kehittämisen painopisteet

Neuvolatyön

tasalaatuisuus,
palvelujen
yhdenvertaisuus,
tarvelähtöisyys ja
saatavuus

Terveysten edistäminen

Syste-
misyy

Sujuva
jatkuva
yhteistyö

Toimenpiteet

Neuvolatyön arviointi
ja uudelleen
organisointi

Neuvolasuunnitelman
työryhmän toiminnan
vakiinnuttaminen,
verkostomainen
johtaminen

Terveysten
edistäminen
(hytekärjet)
konkreettiset
toimenpiteet

Mittareiden ja
tilastojen
yhteensovittaminen

Perhekeskuksen
monialaisen tuen malli
Yhteistyön
tiivistäminen

Koulutukset

seuranta
mittarit
raportointi

